

Наталія Піддубна

ORCID 0000-0003-0331-0496

доктор філологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК РЕЛІГІЙНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ІВАНА ОГІЄНКА

Стаття присвячена дослідженню місця і ролі І. Огієнка в розвитку української теолінгвістики, який присвятив праці, що стосуються глобальної проблеми «Мова і релігія», зокрема з'ясуванню особливостей вербалізації релігійної картини світу Т. Шевченком. Удаючись до аналізу Кобзаревих поезій, його щоденника, учений дає низку практичних порад щодо написання деяких біблізмів у творах Кобзаря, звертає увагу на біблійність Т. Шевченка, а саме на численні біблійні алюзії. І. Огієнко доводить, що Т. Шевченко був широко віруючою людиною, релігійною мовною особистістю.

Ключові слова: біблійна алюзія, біблізм, біблійність, релігійна лексика, релігійна мовна особистість, теолінгвістика, українська релігійна мова.

Постать Івана Огієнка настільки велика й багатогранна, що навряд чи в скорому часі науковці зможуть оголосити, що його наукові різноаспектні праці вже цілком вивчені й осмислені. Важко переоцінити внесок цього видатного вченого в розвиток багатьох наук, зокрема теолінгвістики – відносно нового наукового напрямку, що окреслює проблематику, яка торкається питань взаємодії мови й релігії (див. про це докладніше: [13]).

Дійсно, попри те, що ця наука стала виокремлюватися лише у кінці ХХ ст., у східнослов'янському мовознавстві розробка питання взаємозв'язку мови й релігії велася навіть у часи «войовничого атеїзму», оскільки в цей період здійснювалася робота з дослідження історичної лексикології, старослов'янської мови, історії мови, діалектології, ономастики, загального мовознавства, лексикографії та ін., що так чи так не могли не торкатися цієї проблеми. Над цими питаннями працювали, хоч і непослідовно, і священнослужителі, і лінгвісти, що в науці про мову мало вияв, зокрема, у таких курсах, як «Вступ до слов'янської філології», «Вступ до мовознавства», «Старослов'янська мова», «Лексикологія», «Історія мови», «Історія лінгвістичних учень» та ін., які складно уявити «без обговорення питань, що торкаються проблеми релігійної мови, мови релігії, профетичної мови, мови богослужіння й інших проблем теолінгвістики. <...> Тому питання теолінгвістики обговорювали і в науковій літературі, і в студентській аудиторії, на конференціях. Але офіційно вони не розглядалися як проблеми саме теолінгвістики, оскільки теолінгвістики як розділу мовознавства просто не існувало й не могло бути» [3, с.358-359]. Зазначене стосується насамперед досліджень з лексикології й фразеології, адже в українській мові завжди була значна кількість слів і виразів, що у своїй основі мають релігійне значення.

Однак вивченням релігійної лексики й термінології досить активно займалися лінгвісти, які репрезентували українську діаспору. Зокрема розглядові правопису, акцентуації окремих релігійних лексем присвятив низку робіт видатний український мовознавець, лексикограф, історик церкви, єпископ, митрополит УАПЦ, предстоятель УГПЦК, політичний, громадський і церковний діяч, який через свою патріотичну позицію вимушений був покинути Батьківщину, І. Огієнко (митрополит Іларіон). У фундаментальній праці «Дохристиянські вірування українського народу» в параграфі «Релігійна термінологія» він висвітлює питання походження низки сакралізмів, насамперед таких, як Бог, молитва, храм, пекло тощо. Науковець стверджує, що всі вони мають дохристиянське походження [6, с.85-85], тобто належать до найдавнішого періоду формування української релігійної лексики.

У низці статей мовознавець детально досліджує біблійну ономастику й топоніміку, зокрема проблему передачі біблійних імен у перекладах Біблії українською мовою, описує ритмомелодику Святого Письма, аналізує причини появи перших перекладів Біблії українською мовою, рецензує наявні на той час переклади Святого Письма загалом та ін. Дослідник приділяє увагу проблемі перекладу Біблії українською мовою і подає конкретні рекомендації щодо методології перекладу богослужбових книг і Святого Письма українською мовою, відстоює статус української мови як богослужбової та ін. Значну частину наукового доробку І. Огієнка становлять праці з історії мови та із церковнослов'янської мови та ін., де він розкриває причини її постання, поступу, особливості всіх мовних рівнів і з'ясовує її вплив на розвиток української мови.

Перебуваючи на посаді міністра віросповідань Української Народної Республіки, 24 вересня 1919 року І. Огієнко розіслав наказ, де говорилося, що Євангеліє в церквах, по можливості, повинне читатися українською мовою. Він дав указівки, як читати церковнослов'янські тексти на український лад. Виконання наказу було обов'язкове, термін переходу на українську мову – один місяць [20, с.20].

І. Огієнко не зупинився на теоретичному опрацюванні положень проблеми взаємозв'язку релігійного й мовного чинників. Він не лише висунув концепцію мови як духовного ареалу народу, а й практично й утілював її частково, створивши один із найкращих перекладів Священного Письма – основу для розвитку своєї великої ідеї – здійснення церковних богослужінь рідною мовою, упроваджуючи тим самим в дію ще й науку про рідномовні обов'язки громадян, під якою розумів «збір державних і приватних практик найкращого розвою рідної і літературної мови, потрібних для скорішого духовного поступу народу та його культури» [10, с.12]. Через те що рідна мова – найголовніший ґрунт, на яким духовно зростає й цвіте нація, рідномовна політика, на думку вченого, – це найважливіша політика всякого народу, яку повинен знати кожен інтелігент, який бажає бути свідомим членом своєї нації. Знання рідномовних обов'язків сильно підносить національну свідомість. А вона – найкращий ґрунт для знання й розвитку соборної літературної мови. Як державний діяч І. Огієнко відзначає, що «без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості, нема нації, а без свідомості нації – нема державності, як найвищої громадської організації,

в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення» [10, с.11]. Розвиваючи думку, учений доходить висновку, що найголовніший і найцінніший елемент, що об'єднує етнографічний народ і перетворює його на свідому націю, то соборна літературна мова, тому «державна, що не об'єднує всіх племен свого народу спільною соборною літературною мовою, завжди наражена й на політичне роз'єднання цих племен» [10, с.13]. Відтак, наука про рідномовні обов'язки повинна стати всенародною.

У 1962 році з'являється повний переклад Святого Письма І. Огієнка, що стає справжньою подією в нашій державі й поза її межами.

Оскільки до кола питань, розглядуваних теолінгвістикою, уходить і питання взаємозв'язку мови й релігії, вивчення релігійної мови як фрагмента МКС [2], або ж когнітивне вивчення сакрального [15, с.9], становить особливий інтерес специфіка омовлення складників концептосфери «Релігія», не менш актуальним є й дослідження специфіки функціонування теонем у відображенні світогляду тієї чи тієї знакової МО, лінгвоперсоні, з'ясування особливостей її лінгвокреативності, визначенні прагматичного потенціалу релігійної лексики й фразеології, зокрема бібліїзмів. На сьогодні в українському мовознавстві є чимало праць, присвячених дослідженню особливостей функціонування теонем у поетичних творах Т. Шевченка. Це дослідження Л. Масенко [7], І. Журби [4], Т. Вільчинської [1], М. Туницької [17], авторів колективної монографії «Територія мови Тараса Шевченка» [16] та ін., чий інтерес до цієї теми цілком зрозумілий, адже теми «Шевченко і релігія», «Шевченко і Біблія» справді безмежні й ще довго приваблюватимуть не лише літературознавців, але й мовознавців, зокрема лексикологів, лінгвокультурологів, лінгвоперсонологів та ін. У спеціальній статті, розміщеній у «Шевченківську енциклопедію», зазначено, що бібліїзми різних структурних типів, «цілком природні й нейтральні в Шевченкових переспівах біблійних творів («Давидові псалми»), у наслідуванні («Ісаїя. Глава 35 (Подражаніє)») тощо і у творах на біблійні теми («Марія» та ін.), помітнішу стилістичну функцію виконують за межами цих прямо пов'язаних з Біблією текстів» [18, с.389-390]. Автори ж монографії «Територія мови Тараса Шевченка» влучно підкреслюють двовекторний процес актуалізації сакральних сентенцій у Шевченковій поезії, адже, з одного боку, поет активно «вживлює» в мовну тканину своїх творів лексико-фразеологічне багатство Біблії, а з другого – використані ним біблійні образи, словосполучення, наслідні єдності афоризуються, стають елементами етнокомунікації.

Дослідники зауважують, що «концентруючи у своїй внутрішній формі і первинний, протекстовий зміст, і життєвий прагматичний та емоційний досвід самого поета, вони приживаються, закріплюються в національній мовній практиці як засоби вербалізації колективної пам'яті – лаконічні й водночас місткі, понадчасові й при тому щоразу спроектовані на конкретно-історичну ситуацію характеристики світу, історії, часу, людини» [18, с.178].

Значно, що питання «Шевченко і релігія» завжди було у фокусі уваги науковців. Очевидно, немає потреби доводити, що в радянській ідеології воно потрактовувалося однобоко, висвітлюючи постать Кобзаря як «полум'яного атеїста», а часте звертання поета до релігійних мотивів пояснювали революційним спрямуванням шевченківських наслідувань

Біблії, однак і в часи «войовничого атеїзму» радянські дослідники, а саме член-кореспондент Української академії наук О. Остріянин, мимоволі вказували на суперечливість цього твердження, зазначаючи, що «атеїстичні погляди Т. Шевченка в певній мірі – обмежені» [12, с.46].

Зрозуміло, що зазначена проблема не могла не зацікавити й І. Огієнка, який неодноразово висвітлював її. Зокрема, він різко критикує О. Остріянина, і, порівнюючи Т. Шевченка з біблійними многостраждальним Йовом і пророком Давидом, зазначає: «Я перейшов усього «Кобзаря» і пильнував показати багатьма прикладами релігійність його автора, Тараса Шевченка. У висліді стверджую: Шевченко був людиною щиро і глибоко релігійною, а його «нарікання» на Бога були випадковими і виходили виключно з його розпачу, в який він впадав через неймовірно тяжкий стан життя і всієї України, і свого власного» [11, с.392].

Науковець апелює до «Щоденника» Т. Шевченка, покликаючись на ті записи, у яких Кобзар заперечує свій матеріалістичний та атеїстичний світогляд, називаючи матеріаліста «півлюдиною». Справді, і щоденник, і листи Т. Шевченка рясніють записами, у яких він, безперечно, вербалізує своє почуття любові до Бога, називаючи його *мой Всемогущий Создатель*, де засобом посилення й інтимізації думки є присвійний займенник *мой*. Поет не нарікає на гірку долю, а неодноразово висловлює вдячність Господу за те, що дав йому сили вистояти, зберегти своє «я», порівн.: *Мне кажется, что я точно тот же, что и десять лет назад. Ни одна черта в моем внутреннем образе не изменилась. <...> И я от глубины души благодарю моего **Всемоущего Создателя**, что он не допустил ужасному опыту коснуться своими железными когтями моих младенчески светлых верований* [19, с.653]; *В заключение поблагодарил **Всемоущего Человеколюбца**, даровавшего мне силу души и тела пройти этот мрачный, тернистый путь, не уязвив себя и не унизив в себе человеческого достоинства* [19, с.696]. Зі щоденникових записів випливає, що почуття надії – одне із головних у християнстві – поет отожднює з Богом: *О как сладко, как невыразимо сладко веровать в это прекрасное будущее. Я был бы **равнодушный, холодный атеист**, если бы не верил в этого прекрасного бога, в эту очаровательную надежду* [19, с.657]. І саме з милосердним Богом поет пов'язує свої сокровенні надії й сподівання: *О моя бедная, моя прекрасная, моя милая родина! Скоро ли вздохну твоим живительным, сладким воздухом? **Милосердный Бог – моя нетленная надежда*** [19, с.684].

М. Коцюбинська звернула увагу на те, що, на відміну від художніх текстів, де відчувається амбівалентне сприйняття Т. Шевченком Бога, у листах поета воно винятково позитивне. Дослідниця назвала це «істинними пориваннями до Бога» [7 с.372], що є однією з ключових ознак психологічної автохарактеристики письменника. Відповідно, твердження І. Огієнка, що «Шевченко не був матеріалістом! І ніколи не вважав себе матеріалістом!» [11, с.393] цілком суголосне з думками сучасних дослідників-шевченкознавців.

Проаналізувавши поему «Марія», І. Огієнко продає свою концепцію цього твору, дослідник показав, що це «офіційний церковний акафіст увів автора в блуд, як уводить у блуд і шевченкознавців» [11, с.394] і доходить висновку: «На загальному щиро релігійному фоні «Кобзаря» його нарікан-

ня на всіх і на все – як старі латки на новому вбранні: вони і чужі, і непотрібні!» [11, с.394], а стиль творів Тараса Шевченка – «це не якийсь етнографічний, це стиль його душі, бо Шевченко був глибоко релігійний!» [11, с.395].

І. Огієнко вказує на те, що Шевченко мав гарну релігійну освіту, але, «живши в мало релігійному оточенні в Петербурзі, серед «революційно» настроєного оточення», драгувався правилами Російської церкви, яка «не кидують його руках світської влади; «душею і серцем він був щиро релігійний, хоч часом критикував недосягнення духовенства. Духовенства, а не Церкви!» [10, с.395].

До дослідження релігійної мови Т. Шевченка вчений удається і в «Граматично-стилістичному словнику Шевченкової мови» [5, с.10-15]. Зокрема, митрополит Іларіон робить зауваги про релігійну лексику, ужиту в «Кобзарі», наголошуючи на широкому уживанні лексем *Бог, Господь, Небо, Рай, Церква, Покрова, Спаса, Маковая* та ін., яка «не кидують його думання», адже «релігійність і церковність – основна ознака стилю-змісту всієї української мови, тому й мови Шевченкової. Навіть саму українську мову Шевченко зве «хрещеною», а це народня ідеологія <...>» [5, с.10-11].

Детально аналізуючи вживання лексеми *святий*, І. Огієнко наводить багато прикладів на її вживання як епітета до різних іменників (*святий Дніпро, зоренька святая, святі кияни, свята могила, святий покой, святі гори* та ін.), висновковуючи: «так часто вживати слово «святий» міг тільки той, кому воно справді святе!» [5, с.12].

Митрополит Іларіон переймається тим, що багато з бібліїзмів, зокрема *Бог, Господь, Син Божий, Дух Святий* та ін. у радянських виданнях написані з малої літери. Він зауважує, що наприклад, у вірші «Ой діброво, темний гаю» «думку зрозумієте тільки тоді, коли подасте «багатого собі Батька (цебто Бога) маєш», «аж Сам (Бог) Собі дивується на Свою діброву». Без такого писання, як це звичайно роблять, затемнюється Шевченкова думка (особливо, напр., у мові «Марія», «Неофіти» і т. ін.). [5, с.12].

Пізніше цю ж думку висловить відомий літературознавець Є. Сверстюк. Дослідник вважає образ Бога одним із ключових у творчості Т. Шевченка, недооцінка, а то й ігнорування якого призводить до перекручень у декодуванні його поезій: «Написавши слово *Бог* із малої літери в усіх виданнях «Кобзаря», наш лютий час дав антишевченківський ключ до книги. Річ у тому, що таке переосмислення центрального образу перевернуло призму Шевченкового світосприймання і здрібнило великі світила Шевченкового світу – Любов, Істину, Волю, Добро, Матір, Україну...» [14, с.31].

Митрополит Іларіон звертає увагу на біблійність Т. Шевченка, а саме на численні біблійні алюзії, які він, як священник, прекрасно «зчитував» у текстах Кобзаря. Наприклад, алюзію на Книгу пророка Амоса (6: 6), де є вислів «*Чи хто виоре море худобою?*» він вбачає в Шевченковому «*Неситий не виоре на дні моря поля*», а алюзією на рядки з Книги Йова (3: 3) «*Хай загине той день, що я в ньому родився, і та ніч, що сказала: «Зачавсь чоловік!»*», на думку митрополита Іларіона, є слова «*Будь проклята мати, і день, і година, коли понесла, коли породила, на світ привела!*» та ін. [5, с.14-15].

Проведені спостереження над мовою Т. Шевченка дозволили І. Огієнкові узагальнити: «Шевченкова мова високо й широко релігійна, бо таким був сам Шевченко ще від свого народження. Він глибоко й істотно зрісся з Богом, як зо своїм Отцем і Опікуном, – і про все це свідчить його

мова. Бо такий релігійний сам український народ, бо така релігійна й наша народна мова» [5, с.12].

Таким чином, бачення митрополитом Іларіоном мови Т. Шевченка цілком збігається із сучасним сприйняттям його не лише як елітарної мовної особистості, а і як релігійної мовної особистості, якою називають людину з певним канонічним віросповіданням, яка вважається взірцем для мовної поведінки інших мовців і у своїх текстах та дискурсивних практиках торкається вічних духовних проблем, а також потрактовує біблійні сюжети [8, с.120].

Отже, І. Огієнко зробив неоціненний внесок не лише у вивчення церковнослов'янської мови, розвиток історії української мови, лінгводидактики, стилістики, а й української теолінгвістики та лінгвоперсонології, дослідження його наукової спадщини й надалі залишається перспективним напрямом роботи філологів, зокрема мовознавців. По суті, він одним з перших узявся руйнувати радянський міф про Т. Шевченка як богоборця й богоненависника, показуючи на конкретних прикладах релігійність Кобзаря як істинного сина українського народу, всотану з молоком матері, закликаючи до вдумливого перечитування й об'єктивної оцінки його творів, дослідження його мови, що уможливило сьогоднішнє сприйняття Т. Шевченка як релігійної мовної особистості.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вільчинська Т.П. До проблеми сакрального у творчості Т. Шевченка: лінгвістичний аспект. *Наук. праці Кам'янець-Подільського ун-ту ім. І. Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. Вип. 34. С. 56-59.
2. Гадомский А.К. О жанрах религиозного языка в русской и польской теолінгвістике. *Стил*. Београд, 2009. №8. С. 107-118.
3. Гадомский А.К. Русская теолінгвістика: история, основные направления исследований. *Стил*. Београд, 2010. С. 357-373.
4. Журба І.Я. Стилістичні функції біблійних образів у поезії Т.Г. Шевченка. *Джерела мовної майстерності Т.Г. Шевченка*. Київ: Вид-во АН УРСР, 1964. С. 49-55.
5. Іларіон (Митрополит). *Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови*. [Репринтне видання]. Київ: Ярославів Вал, 2013. 258 с.
6. Іларіон (Митрополит). *Дохристиянські вірування українського народу*. Київ: Акціонерне т-во «Обереги», 1994. 424 с.
7. Коцюбинська М.Х. *Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість*. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. 584 с.
8. Макарова А.С. Религиозная языковая личность и религиозная картина мира: особенности анализа. *Вестник ЧГПУ им. И.Я. Яковлева: Филологические науки*. 2019. №3 (103). С. 118-125.
9. Масенко Л.Т. Святої правди голос новий (одне з ключових понять християнської культури в поезії Т.Г. Шевченка). *Культура слова*. Київ, 1992. Вип. 43. С. 29-35.
10. Огієнко І. *Наука про рідномовні обов'язки*. Львів: Фенікс, 1995. 46 с.
11. Огієнко І. Шевченко був віруючий! Степовик Д. *Наслідуючи Христа: Віруючий у Бога Тарас Шевченко*. Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2013. С. 392-395.
12. Острянин Д.Ф. *Идейное наследие Т.Г. Шевченко и современность. Вопросы философии*. 1961. С. 38-46.
13. Піддубна Н.В. *Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної*

- практики XIX ст.): монографія / за наук. ред. проф. Т.А. Космеди. Харків: Майдан, 2019. 456 с.
14. Сверстюк С.О. Шевченко понад часом. Есеї. Луцьк; Київ: ВМА «Терен»; ТОВ «Видавн. дім «Кисво-Могилянська академія»», 2011. 276 с.
 15. Скаб М. Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки та перспективи. *Наук. вісн. Чернів. національного університету імені Юрія Федьковича*: зб. наук. пр. / наук. ред. Б.І. Бунчук. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. Вип. 506-508: Слов'янська філологія. С. 3-10.
 16. Територія мови Тараса Шевченка: монографія / С.Я. Єрмоленко та ін.; за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Видавн. дім Дмитра Бурого, 2016. 348 с.
 17. Туницька М.В. Роль церковнослов'янців у втіленні провідних ідей християнських понять та уявлень (на матеріалі твору Т. Г. Шевченка «Давидові псалми»). *Мова: класичне – модерне – постмодерне*: зб. наук. ст. / відп. ред. В.М. Ожоган. Київ: СІК ГРУПІ УКРАЇНА, 2014. Вип. 1. С. 168-173.
 18. Шевченківська енциклопедія: у 6 т. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка; редкол.: М.Г. Жулинський (гол.) [та ін.] Київ, 2012. Т. 1: А-В. 744 с.
 19. Шевченко Т.Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора / упорядкув. та комент. С.А. Гальченка; передм. І.М. Дзюби. Харків: КК «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 960 с.
 20. Яригіна В.В. Мовні засоби вираження експресії в жанрі сучасної проповіді: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2012. 200 с.

References:

1. Vilchynska T.P. Do problemu sakralnogo u tvorchosti T. Shevchenka: lnhvystychnyi aspekt. *Nauk. pratsi Kamianets-Podilskoho un-tu im. I. Ohienka. Kamianets-Podilskyyi*: Aksioma, 2013. Vyp. 34. S. 56-59.
2. Hadomskyyi A.K. O zhanrakh relyhyoznogo yazy'ka v russkoi y polskoi teolynhvystyke. *Styl. Beohrad*, 2009. №8. S. 107-118.
3. Hadomskyyi A.K. Russkaia teolynhvystyka: ystoriya, osnovny'e napravleniya yssledovanyi. *Styl. Beohrad*, 2010. S. 357-373.
4. Zhurba I.Ya. Stylistychni funktsii bibliinykh obraziv u poezii T.H. Shevchenka. *Dzherela movnoi maisternosti T.H. Shevchenka*. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR, 1964. S. 49-55.
5. Ilarion (Mytropolyt). Hramatychno-stylistychnyi slovnyk Shevchenkovoï movy. [Repryntne vydannia]. Kyiv: Yaroslaviv Val, 2013. 258 s.
6. Ilarion (Mytropolyt). Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu. Kyiv: Aktsionerne t-vo «Oberehy», 1994. 424 s.
7. Kotsiubynska M.Kh. Lysty i liudy: rozдумы pro epistoliaru tvorchist. Kyiv: DUKh I LITERA, 2009. 584 s.
8. Makarova A. S. Relyhyoznaia yazykovaia lychnost y relyhyoznaia kartyna myra: osobennosti analiza. *Vestnyk ChHPU ym. Y. Ya. Yakovleva: Fylolohycheskye nauky*. 2019. № 3 (103). S. 118-125.
9. Masenko L.T. Sviatoi pravdy holos novyi (odne z kliuchovykh poniat khrystyianskoi kultury v poezii T. H. Shevchenka). *Kultura slova*. Kyiv, 1992. Vyp. 43. S. 29-35.
10. Ohienko I. Nauka pro ridnomovni oboviazky. Lviv: Feniks, 1995. 46 s.
11. Ohienko I. Shevchenko buv viruiuchy! Stepovyk D. Nasliduiuchy Khrysta: Viruiuchy u Boha Taras Shevchenko. Kyiv: Vyd-vo im. Oleny Telihi, 2013. S. 392-395.
12. Ostrianyn D.F. Ydeinoe nasledye T. H. Shevchenko y sovremennost. *Voprosy fylosofyy*. 1961. S. 38-46.

13. Piddubna N.V. Teoriia teolinhvistyky: fenomen bibliinosti v ukrainiskii linhvokulturi ta omovlennia relihiinoi kartyny svitu (analiz dyskursyvnoi praktyky XIX st.): monohrafiia / za nauk. red. prof. T.A. Kosmedy. Kharkiv: Maidan, 2019. 456 s.
14. Sverstiuk Ye.O. Shevchenko ponad chasom. Esei. Luts'k; Kyiv: VMA «Teren»; TOV «Vydavn. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia»», 2011. 276 s.
15. Skab M. Osnovni napriamy doslidzhennia vzaiemodii ukrainiskoi movy i sfery sakralnoho: zdobutky ta perspektyvy. *Nauk. visn. Cherniv. natsionalnoho universytetu imeni Yuriiia Fedkovycha*: zb. nauk. pr. / nauk. red. B.I. Bunchuk. Chernivtsi: Cherniv. nats. un-t, 2010. Vyp. 506-508: Slovianska filolohiia. S. 3-10.
16. Terytoriia movy Tarasa Shevchenka: monohrafiia / S.Ya. Yermolenko ta in.; za red. S.Ya. Yermolenko. Kyiv: Vydavn. dim Dmytra Buraho, 2016. 348 s.
17. Tunytska M.V. Rol tserkovnoslovianizmiv u vtilenni providnykh idei khrystyianskykh poniat ta uiaвлен (na materialii tvoru T.H. Shevchenka «Davydovi psalmy»). *Mova: klasychne – moderne – postmoderne*: zb. nauk. st. / vid. red. V.M. Ozhohan. Kyiv: SIK HRUP UKRAINA, 2014. Vyp. 1. S. 168-173.
18. Shevchenkivska entsyklopediia: u 6 t. / NAN Ukrainy, In-t l-ry im. T.H. Shevchenka; redkol.: M. H. Zhulynskiyi (hol.) [ta in.] Kyiv, 2012. T. 1: A-V. 744 s.
19. Shevchenko T.H. Kobzar. Vpershe zi schodennykom avtora / uporiadkuv. ta koment. S.A. Halchenka; peredm. I.M. Dziuby. Kharkiv: KK «Klub Simeinoho Dozvillia», 2015. 960 s.
20. Iaryhina V.V. Movni zasoby vyrazhennia ekspresii v zhanri suchasnoi propovidi: dys.... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kharkiv, 2012. 200 s.

The article is devoted to the study of the place and role of Ivan Ohienko in the development of a number of linguistic sciences, in particular linguistics and theolinguistics – a relatively new scientific field that outlines issues related to the interaction of language and religion.

It is shown that Ivan Ohienko was at the origins of domestic theolinguistics, devoting his work to a detailed study of a number of diverse issues applicable to the global problem of «Language and Religion» in general and aimed at teaching Ukrainian in particular, the development of Ukrainian religious language.

Ivan Ohienko made a significant contribution to the study of the peculiarities of verbalization of the religious picture of the world by Taras Shevchenko. He was one of the first to loudly question, moreover, he arguably debunked one of the dogmas of Soviet ideology about Taras Shevchenko as a God-fighter and atheist. Turning to the analysis of Kobzar's poems, his diary, the scientist proves that Taras Shevchenko was a sincere believer, a religious linguistic person who did not consider himself a materialist or apostate. Ivan Ohienko connects his episodic complaints about the Almighty with the temporary despair caused by the difficult fate of the poet, as well as the influence of the small religious environment of St. Petersburg.

Metropolitan Hilarion gives a number of practical tips on writing some biblical studies in capital letters, which, in his opinion, will significantly improve the perception and, most importantly, understanding of Kobzar's works.

Metropolitan Hilarion draws attention to Shevchenko's biblical nature, namely to the numerous biblical allusions, which he, as a priest, perfectly «read» in Kobzar's texts.

Key words: biblical allusion, biblicalism, biblicalness, religious vocabulary, religious linguistic personality, theolinguistic, ukrainian religious language.

Отримано: 28.10.2021 р.